

УДК 001(063):378,4 (Укр)

**ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ**

Білоусов Артем Віталійович

викладач

Бабак Ганна Сергіївна

викладач

Харківський національний університет внутрішніх справ
(Україна, Харків)

У статті розглянуто загальні поняття комп'ютерної лінгводидактики та її місце в методиці викладання іноземних мов в закладах вищої освіти МВС України. Обґрунтовано дидактичні та організаційно-педагогічні умови використання засобів інформаційних технологій. Визначено критерії та показники ефективності навчання іноземної мови. Розкрито можливості використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов, їх місце поряд із традиційними методами навчання.

Ключові слова: комп'ютерна лінгводидактика, дидактичні та організаційно-педагогічні умови, засоби інформаційних технологій, вміння і навички.

Постановка проблеми. Проблеми навчання іноземної мови в закладах вищої освіти МВС України обумовлено низкою факторів. По-перше, державний освітній стандарт вищої освіти сьогодні визначає досить високі вимоги до знань і вмінь з іноземної мови, оскільки глобальні зміни, що визначили нові взаємини, змушують по-іншому поглянути на роль і місце іноземної мови в структурі юридичної освіти. По-друге, пріоритетна цінність в століття інформатизації – інформація. Шлях до успіху в багатьох областях - доступ до інформації та вміння працювати з нею не тільки на рідній мові, а також на

іноземній. Ґрунтовне вивчення суспільно-політичної і правової системи країн, що вивчається стає невід'ємним її атрибутом, оскільки прагнення сучасного цивілізованого світу прийти до спільного знаменника, який би дозволив вести продуктивний діалог культур.

По-третє, відкриття кордонів стало стимулом в налагодженні і розширенні міжнародних контактів, поширенню інформації про юридичну освіту за кордоном, здійсненню програм наукового та студентського обміну. Таким чином, на тлі розширення міжнародних зв'язків МВС та входження його в Інтерпол такі високі вимоги до знань повністю виправдовують і потреби суспільства, і потреби самої професії в новому грамотному співробітнику, а ефективна професійно-орієнтована іншомовна освіта курсантів, формування комунікативної компетенції є в даний час найбільш затребуваною, актуальною потребою.

Засоби інформаційних технологій з усіма своїми можливостями і ресурсами сьогодні розглядаються, як варіант вирішення цієї проблеми, оскільки мають унікальні можливості при сучасному рівні розвитку мультимедійних систем. У програмі розвитку освіти, серед основних заходів названі «розвиток, розробка і реалізація інформаційних освітніх технологій і методів навчання».

Стрімкий розвиток нових інформаційних технологій породили в усьому світі велику кількість програмних продуктів, орієнтованих на їх використання в освітніх цілях. Але рівень розвитку теорії впровадження інформаційних технологій в освітній процес і ступінь практичної реалізації їх дидактичних можливостей в навчанні іноземної мови явно відстає від технічних можливостей і запитів практики. Таким чином, існує об'єктивна необхідність наукової розробки умов використання інформаційних технологій в навчанні іноземної мови курсантів МВС, чим і обумовлено вибір теми дослідження.

Наукова проблема полягає в пошуку умов, які визначають ефективне використання інформаційних технологій в практиці навчання іноземної мови у закладах вищої освіти МВС України.

Тому метою дослідження є дидактичні умови ефективного використання інформаційних технологій в процесі навчання іноземної мови та якості підготовки курсантів шляхом формування у них компетентності в галузі використання інтенсивних методик та дистанційних освітніх технологій. Для вирішення цього питання потрібно розвивати мотивацію викладачів іноземних мов ЗВО МВС до здійснення діяльності по оптимізації навчання курсантів з використанням інтенсивних методик, підвищувати професійно-педагогічну підготовленість викладачів іноземних мов та створити сприятливі умови для організації та проведення занять з використанням інтенсивних методик. а також. вивчення продуктів діяльності курсантів,

Виклад основного матеріалу. Проблеми вдосконалення процесу навчання іноземної мови, формування комунікативної компетенції в науково-методичній літературі досліджені з різних сторін. Вивчено питання відбору змісту матеріалу в підручниках і навчальних посібниках, навчально-методичних комплексів, організація праці викладача (Н. А Беломитцева, М З Лавреєва, В В Шарая, Т Г Шарухіна), використання активних методів, інформаційних технологій і технічних засобів навчання (Н П Іващенко, Г А Китайгородська, Е І Пасів, М А Перфілова), виховання курсантів в процесі навчання іноземної мови (Н А Воронова, Л В Єлісєєва, Н С Калейнік). Однак, завдання підвищення ефективності навчання іноземної мови як і раніше залишаються актуальними, в тому числі і в закладах вищої освіти МВС України. Дослідники розглядають причини недостатнього оволодіння мовою відсутності у курсантів позитивної мотивації до навчання, слабкої навчальної активності, недостатній рівень навчальної самоорганізації, нерозвиненості самоконтролю. Як наслідок, відзначається недостатній рівень професійної спрямованості, сформований на отримання знань, умінь і навичок, необхідних у навчальній та майбутній професійній діяльності.

Засоби інформаційних технологій з усіма своїми можливостями і ресурсами сьогодні розглядаються як варіант вирішення цієї проблеми, оскільки мають унікальні можливості при сучасному рівні розвитку мультимедійних систем.

Сучасні інформаційні технології мають значні дидактичні можливості, їх використання в процесі навчання іноземної мови підвищить його ефективність, якщо викладач буде забезпечений електронним навчально-методичним комплексом, що передбачає:

- зміст навчального курсу, орієнтований на лексику та професійні ситуації діяльності курсантів;
- комплексне використання можливостей засобів мультимедіа (текст, графіка, звук, анімація, відео);
- посилення консультативної ролі викладача в системі «Курсант-комп'ютер»;
- підвищення самостійності курсантів в процесі навчання;
- автоматизовану оцінку знань і умінь курсантів, освоєння ними лексичного і граматичного матеріалу.

Відповідно до мети дослідження вирішувалися наступні завдання:

1. Розкрити принципи та напрямки розробки програмного навчально-методичного комплексу, що забезпечує використання інформаційних технологій в процесі навчання іноземної мови в закладах вищої освіти МВС України.
2. Розробити мультимедійну комп'ютерну програму, призначену для роботи, як на заняттях, так і самостійної підготовки курсантів з іноземної мови.
3. На підставі результатів дослідження обґрунтувати дидактичні і організаційно-педагогічні умови використання мультимедійної програми у закладах вищої освіти МВС.
4. Визначити критерії та показники ефективності навчання іноземної мови з використанням засобів інформаційних технологій.

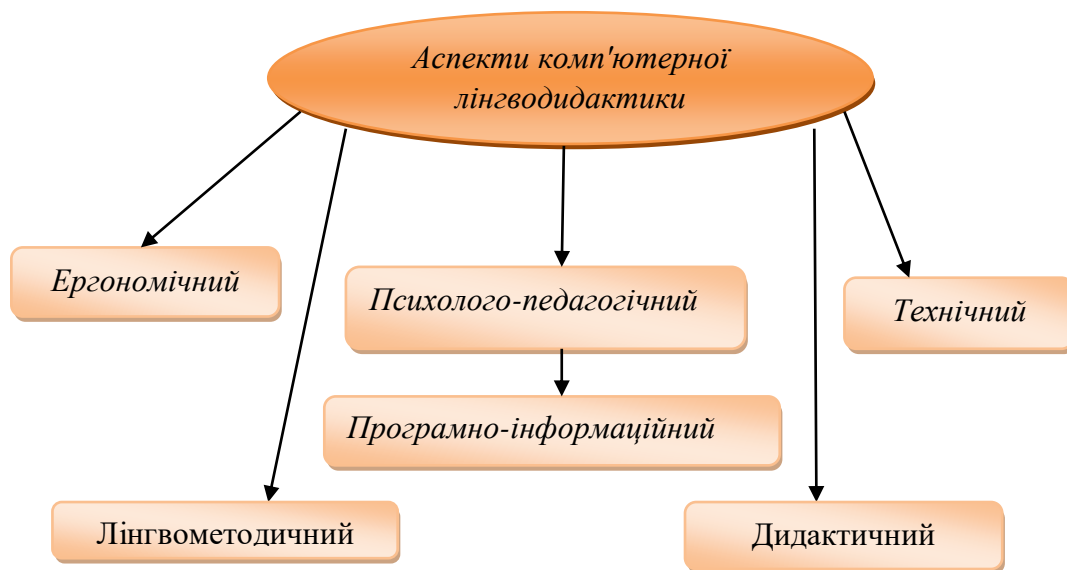
Перш за все, ми розглянули питання становлення та розвитку освітніх інформаційних технологій, сучасне їх розуміння в навчальному процесі як педагогічну проблему. Осмислюється накопичений досвід використання інформаційних технологій (видів, форм і методів їх застосування) в освітньому процесі, особливо, при вивченні іноземної мови. Розкривається сутність, зміст,

особливості навчання іноземної мови з застосуванням засобів інформаційних технологій, аналізуються переваги та недоліки такого навчання, на підставі чого видається структура вдосконалення процесу навчання іноземної мови з використанням засобів інформаційних технологій. Означені специфічні принципи відбору змісту навчання іноземних мов (принцип автентичності, комунікативності, інтегративності, частотності, аксіологічної спрямованості). Розроблена система вправ для досягнення певних рівнів володіння іноземними мовами, схвалених Радою Європи.

Виявлено та апробовано сучасні технології навчання іноземним мовам в період модернізації вищої професійної освіти в провідних зарубіжних країнах (Великобританія та Німеччина): проблемне навчання, «портфоліо» студента, інтерактивні технології навчання, евристичні технології, технологія блочно-модульного навчання та методи, а саме, метод проєктів, проблемні дискусії, метод мозкового штурму, метод ситуаційного аналізу (Case study method), і встановлено їх переваги щодо традиційних технологій, а також визначено комплекс педагогічних умов використання зарубіжного досвіду навчання іноземних мов в вищій школі [2, с.39].

Аналіз літератури показав, що всі елементи традиційної системи навчання іноземної мови при використанні мультимедійної техніки, зберігають своє значення і функції. Зміст навчання іноземної мови не змінюються, а трансформація і вдосконалення піддається структурі і формам навчання, а також способи організації та управління педагогічним процесом. Навчання із застосуванням засобів інформаційних технологій йде за двома основними напрямками з використанням програмних засобів навчального призначення, в формі навчальних програм і Інтернет-ресурсів. В міру розвитку програмних засобів змінюються пріоритети в області комп'ютерної лінгводидактики. Якщо більшість вчених раніше займались розробкою автономних комп'ютерних навчальних програм, то зараз ми маємо багатий дослідженнями можливостей застосування в навчальному процесі мультимедійних лінгвістичних комплексів

і ознаменований повсюдним використанням засобів інформаційних технологій [3, с.257].

Рис. 1.1. Проблеми комп'ютерної лінгводидактики у сучасному світі та її аспекти

Однак мова йде про те, що хоча комп'ютеризація освіти і йде високими темпами, теорія проектування навчальних комп'ютерних програм і навчання за допомогою комп'ютера залишається недостатньо ефективним. Кардинального впливу на практику навчання розроблені системи не надають. Мультимедійні системи створюються самі по собі, а навчання проводиться переважно за допомогою підручників та лекцій.

Пояснюється це наступними причинами:

1. невизначеністю місця комп'ютерних технологій в системі традиційного навчання;
2. методичною недосконалістю створюваних програм, в силу неможливості залучення викладачів в процес програмування, і як наслідок, мала можливість коригування та конкретизації навчальних комп'ютерних програм;
3. граничної індивідуалізацією і багатоваріантністю отримання знань при використанні комп'ютерних технологій поряд з відсутністю чітких критеріїв його оцінки;

4. структурною невідповідністю програми комп'ютерного навчання навчальній програмі;
5. технічними труднощами, пов'язаними з фінансовими витратами на обладнання та утримання комп'ютерних класів;
6. невизначеністю заходів раціональності та ефективності застосування комп'ютерного навчання стосовно іноземної мови, його місце в процесі навчання в силу проблематичності забезпечення комунікативної спрямованості навчання та відпрацювання продуктивних умінь.

Таким чином, потреби освітніх установ в використанні інформаційних технологій не задовольняються, що робить актуальною проблему створення і активного впровадження програмних засобів в освітній процес. Проте, проблема розробки і впровадження в навчальний процес засобів нових інформаційних технологій сьогодні гостро потребує потік нових ідей і знань (психології, дидактики, нейрофізіології, кібернетики, теорії штучного інтелекту та інших дисциплін), а також в їх практичній перевірці, здатної відслідковувати не тільки результативність, а й академічну цінність електронних посібників.

Новітні технології, а особливо реалізоване завдяки їм дистанційне навчання, забезпечують переваги в економічному й соціальному плані. Автор Андрійко В. І. стверджує «Використання електронних технологій у сфері освіти дозволяє значно зменшити витрати на підготовку спеціалістів. Електронне навчання приблизно втричі дешевше за навчання в системі традиційної освіти тієї ж країни. Це дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет, з одного боку, а з іншого – полегшує здобуття освіти представникам соціально уражених верств населення, а також особам з особливими потребами» [1].

В процесі навчання курсантів іноземній мові з використанням засобів інформаційних технологій систематизовані недоліки традиційної моделі навчання іноземної мови (низький рівень знань, умінь і навичок, слабка навчальна активність, відсутність позитивної мотивації до навчання, нераціональність використання фонду робочого часу, велике навантаження на викладача і т д) Протиріччя між гострою необхідністю широкого застосування

нових інформаційних технологій в навчальному процесі та недостатня розробленість психолого-педагогічних технологій їх використання в у закладах вищої освіти призводить до низького рівня знань студентів.

Розглянемо етапи формування знань, умінь і навичок іноземної мови в умовах застосування засобів нових інформаційних технологій:

– Перший етап – теоретичний: здійснювався та був направлений на виділення принципів і напрямків розробки програмного навчально-методичного комплексу навчання іноземної мови у вищій школі. Виявлялися психологічні передумови нової технології навчання, визначалися методичні основи організації процесу вивчення іноземної мови з використанням комп'ютерних програм. Було виділено складові формуючих модулів системи при навчанні різним видам мовної діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письмо) на підставі чого була розроблена структура навчально-інформаційного комп'ютерного середовища, конкретні сценарії занять. Основними методами на даному етапі були аналіз літератури, проектування, моделювання, програмування навчального матеріалу. Основу моделі електронного навчально-методичного комплексу склали наступні напрямки вдосконалення процесу навчання іноземної мови з використанням засобів інформаційних технологій. [5, с.15-20].

– Другий етап – паралельний з розробкою конкретного програмного забезпечення процесу навчання іноземної мови: проведено первинний зріз знань курсантів з іноземної мови на основі комп'ютеризованої тестової оболонки. За результатами аналізу отриманих даних планується і здійснюється третій етап.

– Третій етап – формуючий: полягає у впровадженні, аналізі ефективності та корекції окремих модулів мультимедійної програми навчання іноземної мови за юридичними спеціальностями. Ефективність проведеної роботи перевірялася з використанням критеріїв і показників, які були отримані на початковому етапі діагностики. Крім знань курсантів оцінювалася мотивація і психолого-емоційний стан курсантів при роботі з пропонованим дидактичним матеріалом.

З цієї метою була розроблена «шкала оцінки програми», за допомогою якої легко аналізувати психолого-емоційні реакції курсантів.

Таким чином, підтвердилася гіпотеза про те, що використання властивості багатofункціональності комп'ютера в навчанні сприяє підвищенню пізнавальної активності курсантів, підвищення ефективності навчального процесу, готовності розвивати свої вміння і навички в комп'ютерному освітньому середовищі [4].

Остаточна оцінка ступеня впливу комп'ютерної програми на розвиток здібностей курсантів до вивчення англійської мови проводилася з урахуванням результатів досліджень на першому, другому і третьому етапах експерименту.

На підставі отриманих емпіричних даних і проведеного на їх основі аналізу був зроблений загальний висновок про те, що, організація навчального процесу з дотриманням розроблених і апробованих дидактичних умов дозволяє значно підвищити якість мовної підготовки за рахунок економії часу, індивідуалізації процесу передачі інформації, автоматизованого контролю знань і навичок протягом усього процесу навчання, що підтверджує первісну гіпотезу дослідження.

Ефективність процесу навчання іноземної мови з використанням інформаційних технологій розглядається як дидактичні та організаційно-педагогічні умови впровадження нових інформаційних технологій і визначає основні шляхи вдосконалення процесу іншомовної підготовки із застосуванням засобів інформаційних технологій, на підставі яких розробляються практичні рекомендації.

Висновок. Дослідження показало, що дидактичні умови є необхідними, але не достатніми умовами, які забезпечують ефективність іншомовної підготовки із застосуванням засобів інформаційних технологій. Окрім наявності електронного навчального курсу, конкретизованого відповідно до завдання професійної підготовки курсантів, автоматизації процесу організації, передачі, контролю знань та ефективність навчання іноземної мови з використанням засобів інформаційних технологій залежить і від ряду організаційних і

психолого-педагогічних умов. До них, в першу чергу, відносяться якість апаратно-програмних коштів, методичне і нормативно-довідкове забезпечення навчального процесу, комп'ютерна компетентність, підготовленість викладачів і курсантів до роботи з сучасною технікою, внутрішня мотивація в оволодінні іноземними мовами, яка забезпечує самостійність, активність курсантів на заняттях і регулярну підготовку до них вдома, поєднання традиційних і комп'ютерних форм навчання іноземної мови, адекватне робоче середовище, сприятливий психологічний клімат на заняттях, що стимулюють курсантів на активну участь в іншомовному спілкуванні. На сучасному етапі розвитку вищої школи використання інформаційних технологій в освітньому процесі є об'єктивною вимогою, що визначає ефективність іншомовної підготовки сучасного фахівця.

Основними дидактичними умовами використання інформаційних технологій в навчанні іноземної мови є розробка електронного навчально-методичного комплексу. Зміст якого відповідає лексиці і ситуацій професійної діяльності, а методи навчання орієнтовані на мультимедійні засоби. При цьому змінюється роль викладача у взаємодії з курсантами, самостійність останніх посилюється.

Досвід реалізації дидактичних умов використання інформаційних технологій в процесі навчання іноземної мови показав необхідність дотримання ряду організаційних і психолого-педагогічних умов, найважливішими з яких є мотивація, якість апаратно-програмного, нормативно-довідкового і методичного забезпечення, комп'ютерна компетентність викладачів і курсантів, сприятливий психологічний клімат на заняттях, поєднання традиційних і сучасних технологій навчання. Застосування засобів інформаційних технологій вимагає акцент на стимулювання мотивації курсантів до занять.

Мультимедійні програми повинні носити підлеглий характер, підтримувати і посилювати освітні цілі, але не визначати їх. Критеріями сформованості мотивації навчальної діяльності при цьому виступатимуть внутрішні (готовність особистості до самоосвіти та самовдосконалення, отримання додаткових знань) і зовнішні показники - висока успішність, активність на

заняттях, творчий підхід до виконання навчальних завдань, ініціативність та інтерес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейко В. І. Використання новітніх технологій навчання та сучасних технічних засобів у навчальному процесі. URL: www.e-lib.zakdu.edu.ua/index2php?option=com_sobi.
2. Вем'ян В. Г. Використання зарубіжних технологій навчання іноземних мов студентів немовних закладах вищої освіти в умовах модернізації вищої освіти. *Colloquium-journal* №10 (62), (Warszawa, Polska) 2020. р.р. 39-44.
3. Іванов Ю. І. Лінгводидактичний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. Ч. II. № 22 (209). С. 257.
4. Капінус О. Л. Використання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови у ВНЗ. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kolmuv.pdf>.
5. Струганець Л. В. Інтерактивний навчально-методичний комплекс з «Культури мови» у системі Moodle. Теоретико-практичні аспекти сучасних лінгвістичних та лінгводидактичних парадигм. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Збірник наукових праць Рівне-Остро. Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. С. 15–20.